

Fmoc-Tyr(OBu^t)-OH

Fmoc-Ser(OBu^t)-OH

Sveučilište u Zagrebu
PRIRODOSLOVNO-MATEMATIČKI FAKULTET
Kemijski odsjek

Mimeticci sekundarnih struktura proteina

E.Lenci, A. Trabocchi, *Chem. Soc. Rev.* **49** (2020) 3262-3277.

Barbara Bogović

Kemijski seminar 1

Poslijediplomski (doktorski) sveučilišni studij Kemije

Organska Kemija

18. svibnja 2022., Zagreb

UVOD

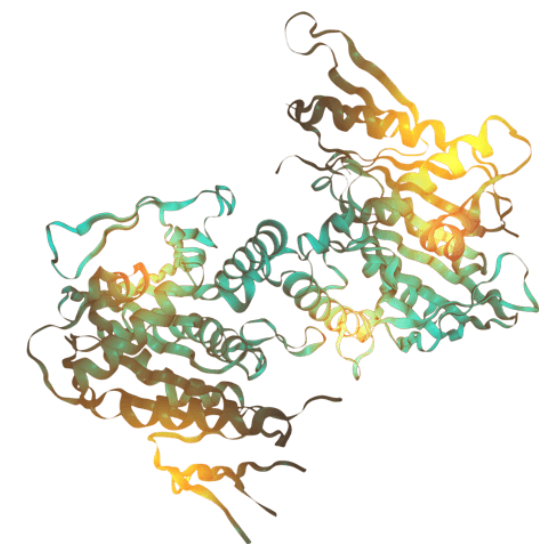
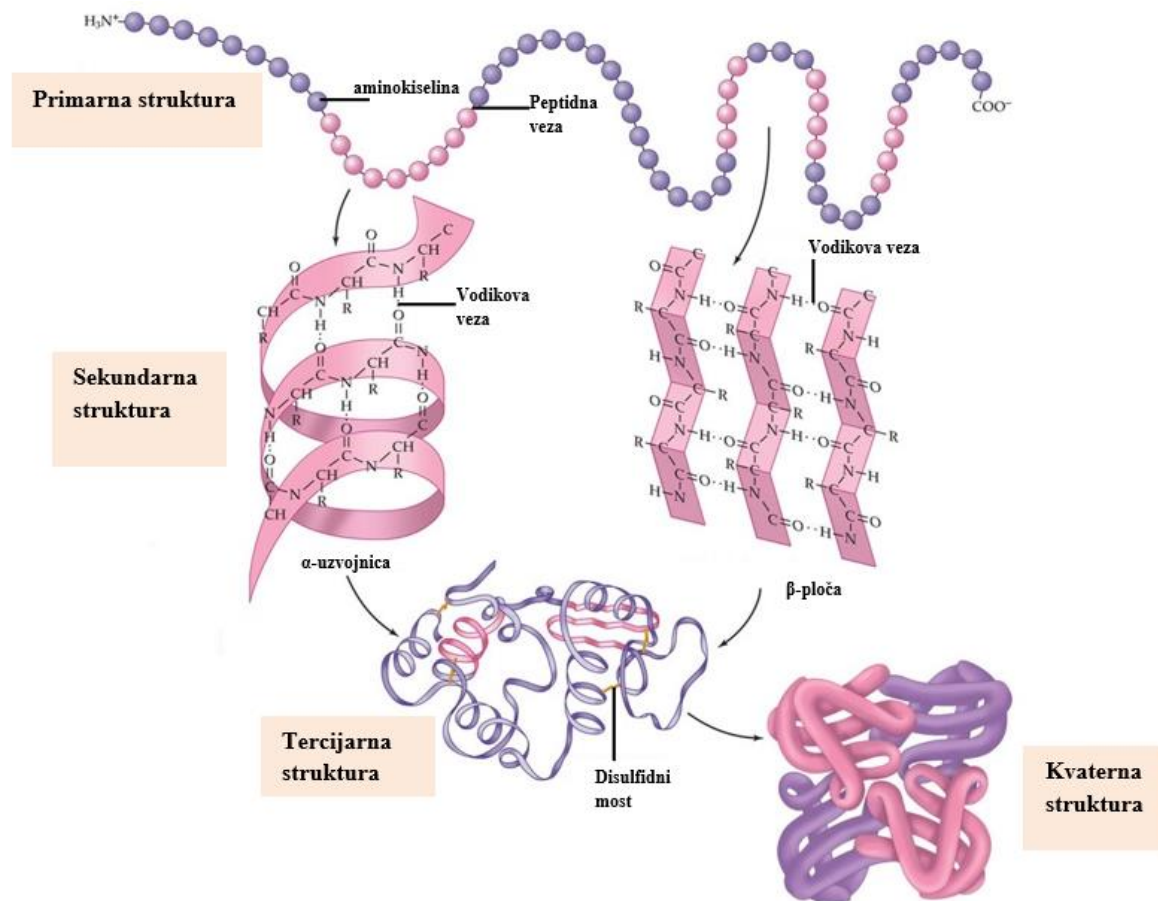
Peptidi i proteini

Djeluju kao neurotransmiteri, neuromodulatori, hormoni, antigeni, antibiotici

Građeni su od aminokiselina

Proteinogene aminokiseline
Neproteinogene aminokiseline

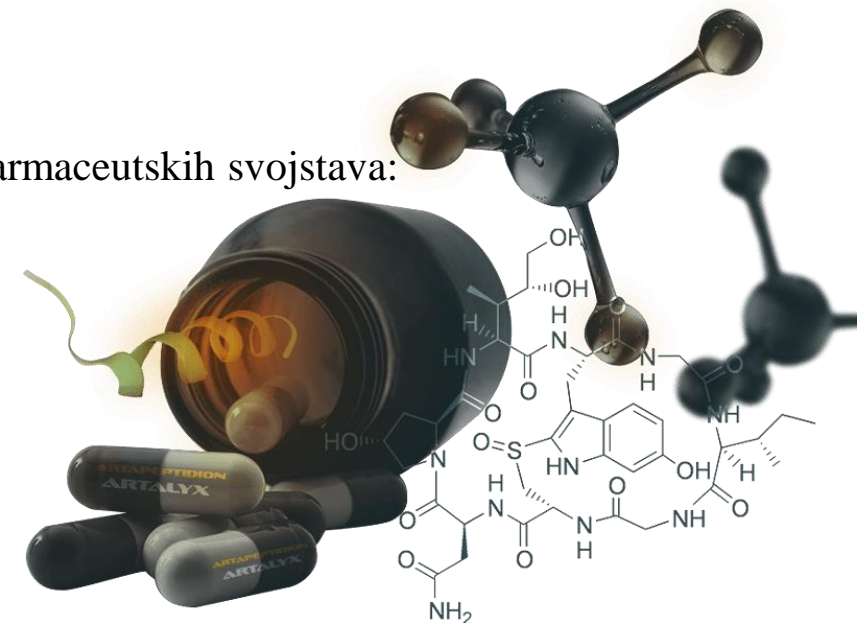
Četiri strukturne razine

Peptidi kao terapeutici?

Ograničena primjena zbog nepovoljnih farmaceutskih i biofarmaceutskih svojstava:

- konformacijska fleksibilnost
- proteolitička nestabilnost
- niska biodostupnost

Zahtjev za modificiranim peptidima s unaprijeđenim farmakodinamičkim i farmakokinetičkim svojstvima:

- povećana djelotvornost, selektivnost, metabolička stabilnost i bioraspoloživost
- smanjenja toksičnost

Razvoj Peptidomimetike!

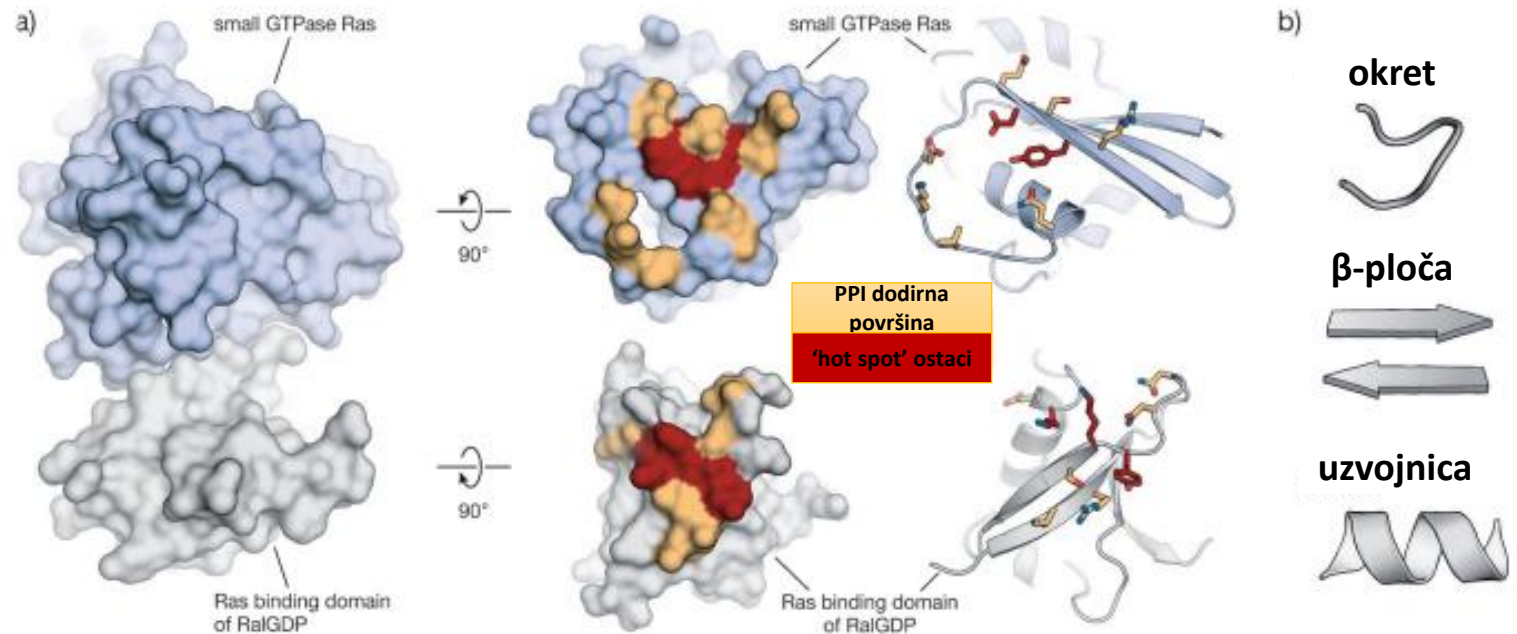
Peptidomimetik je 'spoj' čiji esencijalni farmakoforni elementi oponašaju 3D strukturu prirodnog peptida ili proteina te zadržavaju njegovu sposobnost interakcije s biološkim ciljanim sustavima pri čemu zadržavaju jednak biološki učinak

Mimetici sekundarnih struktura

Protein-protein interakcije!

Jedno od najvažnijih područja primjene mimetika sekundarnih struktura je inhibicija protein-protein interakcija

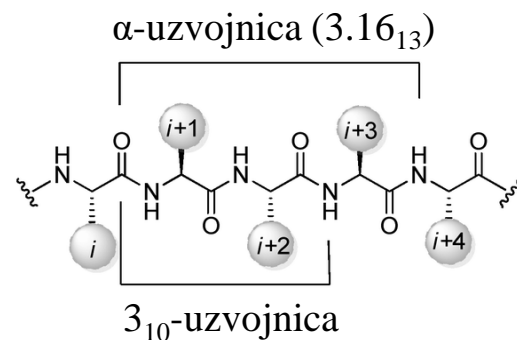
(a) Kristalna struktura, kompleks između Ras (svijetlo plavo) i Ras vezne domene RaIGDPa (sivo).

(b) Shematski prikaz sekundarnih struktura peptida.

Osnovni preduvjet za postizanje biološkog odgovora strukturalna komplementarnost liganda i receptora te njihovo međusobno povezivanje

Potreba za izgradnjom bioaktivnih molekula koje oponašaju peptide i odlikuju se povećanom stabilnošću i unaprijeđenom biološkom aktivnošću

Mimetici uzvojnica

Klasifikacija:

- ovisno o broju ostataka koji sudjeluju u jednom zavoju
- i broju atoma između karbonilne skupine aminokiseline na položaju i te amidnog protona na položaju $i + n$

Najraširenije uzvojnica u globularnim proteinima

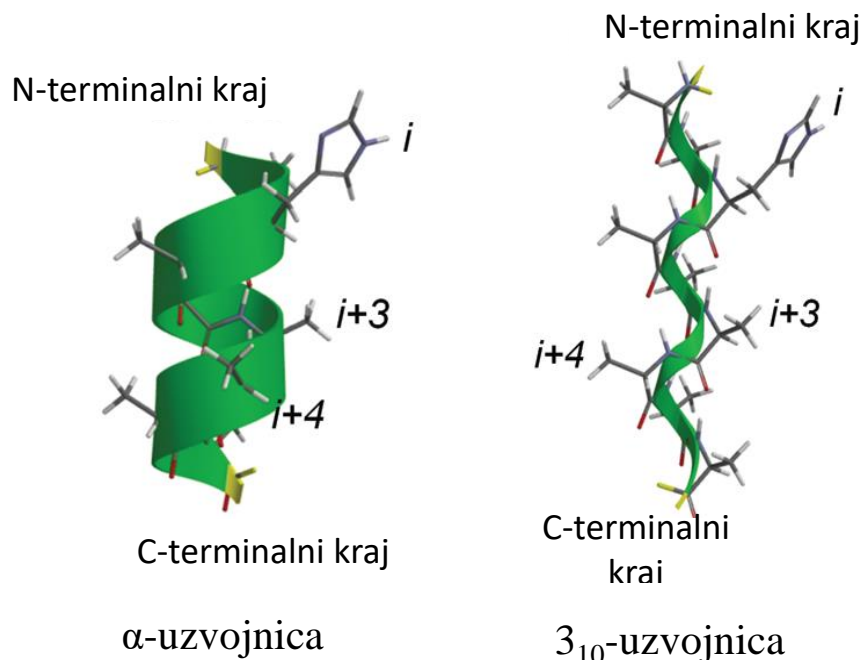
~ 90% 3.16_{13} -uzvojnica, α -uzvojnica

10% 3_{10} -uzvojnice

Manje česte:

14-uzvojnica (3_{14} -uzvojnica)

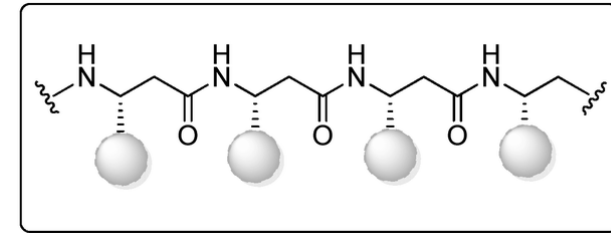
12-uzvojnica (2.15_{12} -uzvojnica)

Mimetici α -uzvojnice

- blago derivatizirani prirodni peptidi
- male molekule koje mogu poprimiti helične strukture

Foldameri

Neprirodne kompaktne oligomerne strukture koje karakterizira dobro definirana prostorna organizacija

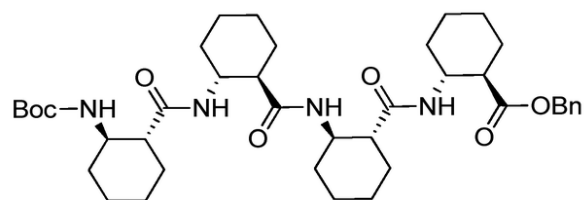
Podjela foldamera:

- Homogeni i heterogeni (hibridni)
- Mimetici α -, β - γ -, δ -uzvojnice (najznačajniji)

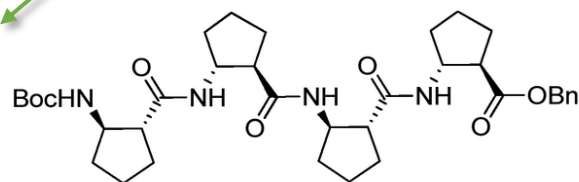
Najviše su proučavani foldameri β -peptida

Sintetiziraju se:

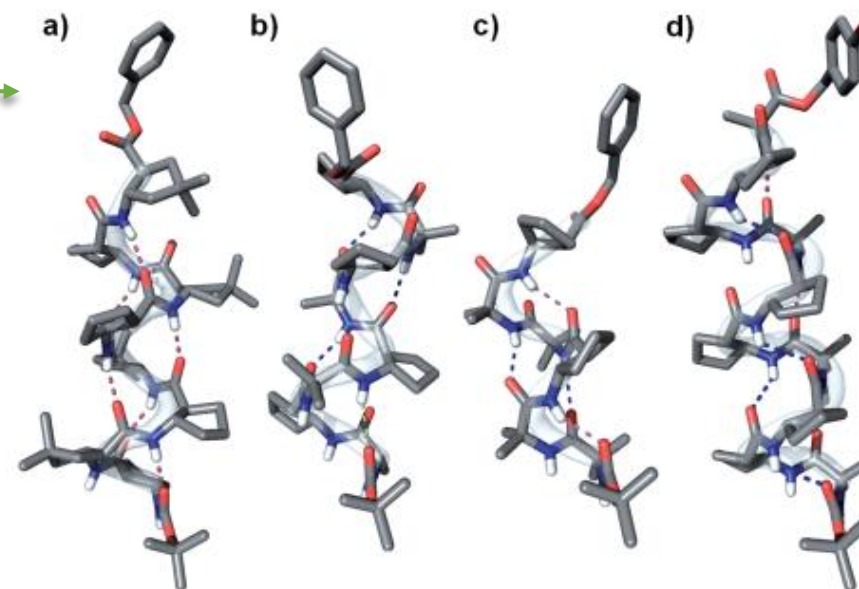
- uzastopnom kondenzacijom β^2 -, β^3 -aminokiselina ili $\beta^{2,3}$ -aminokiselina.
- kondenzacijom cikličkih derivata, kao što su *trans*-aminociklopentan karboksilna kiselina (ACPC) i *trans*-aminocikloheksan karboksilna kiselina (ACHC)

(*trans*-ACHC)₆ kao mimetik 14-uzvojnice

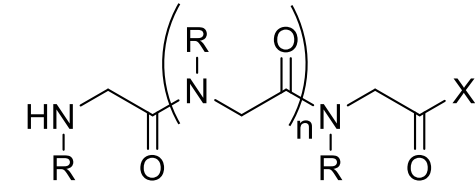

(*trans*-ACHC)₆ kao mimetik 12-uzvojnice

Peptoidi

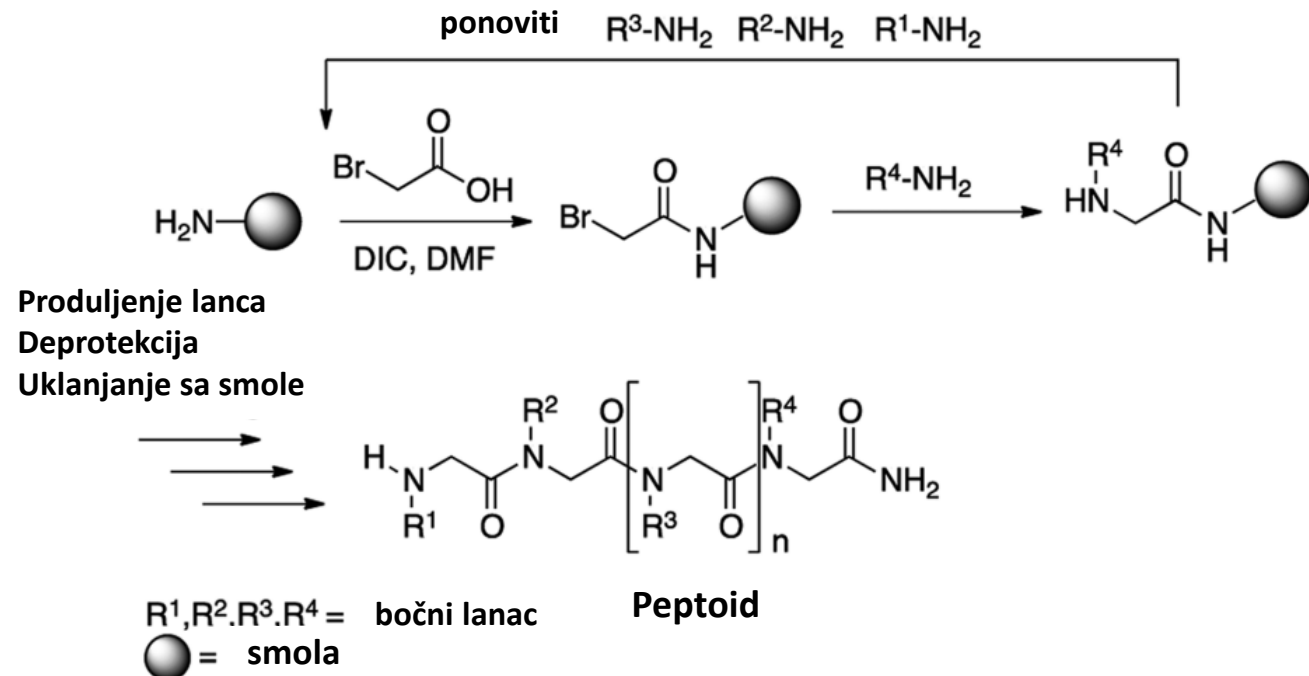
Peptoidi se mogu opisati kao α -peptidni mimetici, u kojima su bočni lanci s α ugljikovih atoma premješteni na dušikove atome amidne veze

R=bočni lanac
X=NH₂, OH

Prednosti peptoida:

- povećana otpornost prema enzimskoj hidrolizi
- bolja permeabilnost kroz staničnu membranu
- povećana biološka aktivnost

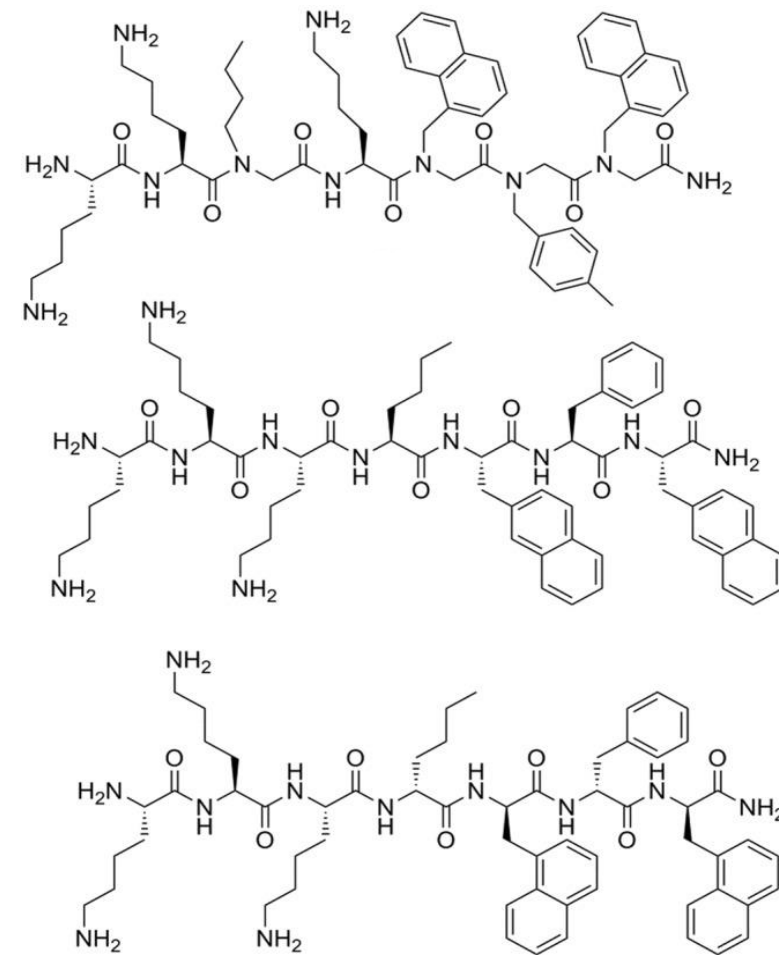
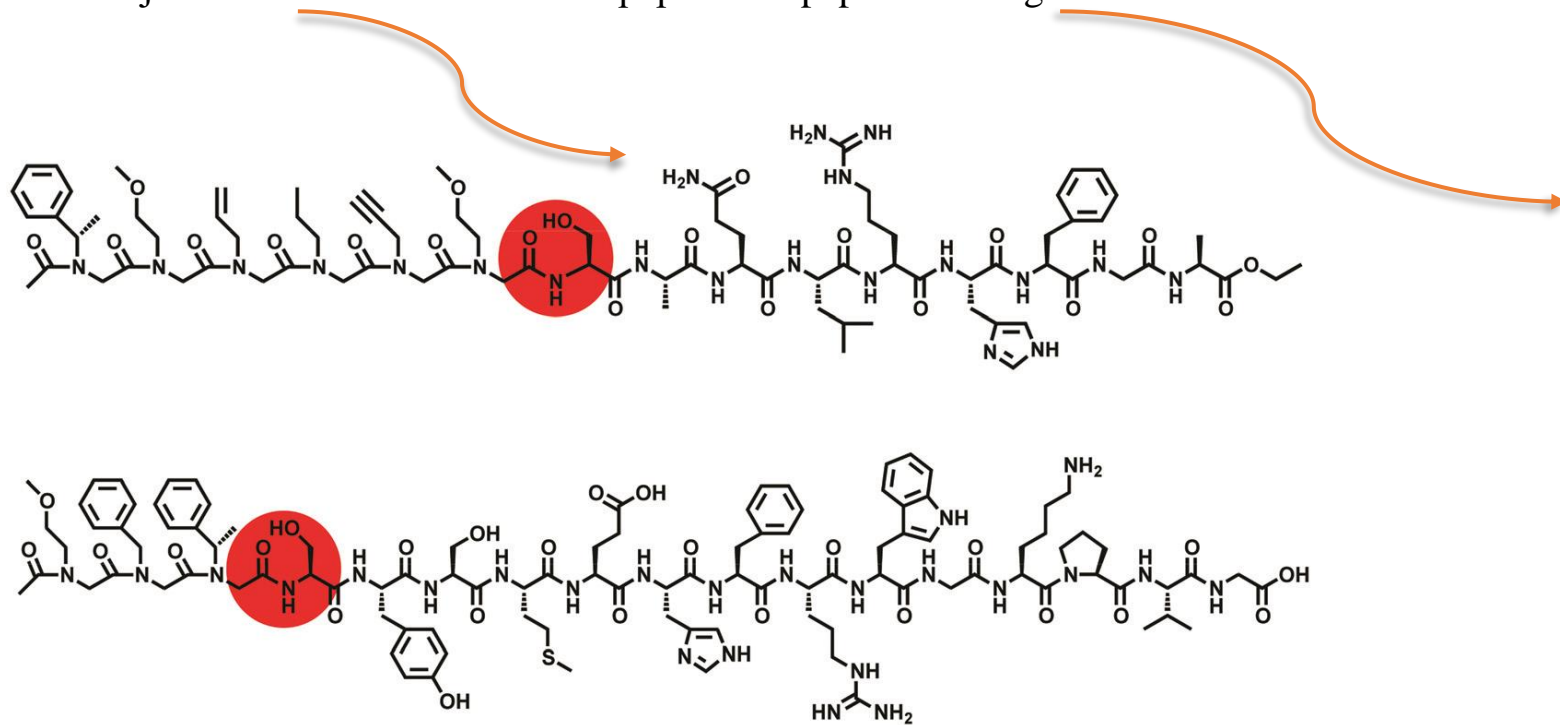

Sinteza oligomera građenih od N-supstituiranih glicina submonomernom metodom na čvrstom nosaču

Nedostaci:

- cis/trans izomerizacija (smjesa konformera)

Dizajn hibridnih struktura između peptidnih i peptoidnih oligomera

- hibrid pokazuje poboljšanu biološku aktivnost
- biološka aktivnost posljedica stvaranja amfipatske uzvojnice

Peptoidi se istražuju kao potencijalni terapeutici u području plućnih surfaktanata, antibiotika, medicinske dijagnostike te kao antikancerogeni agensi

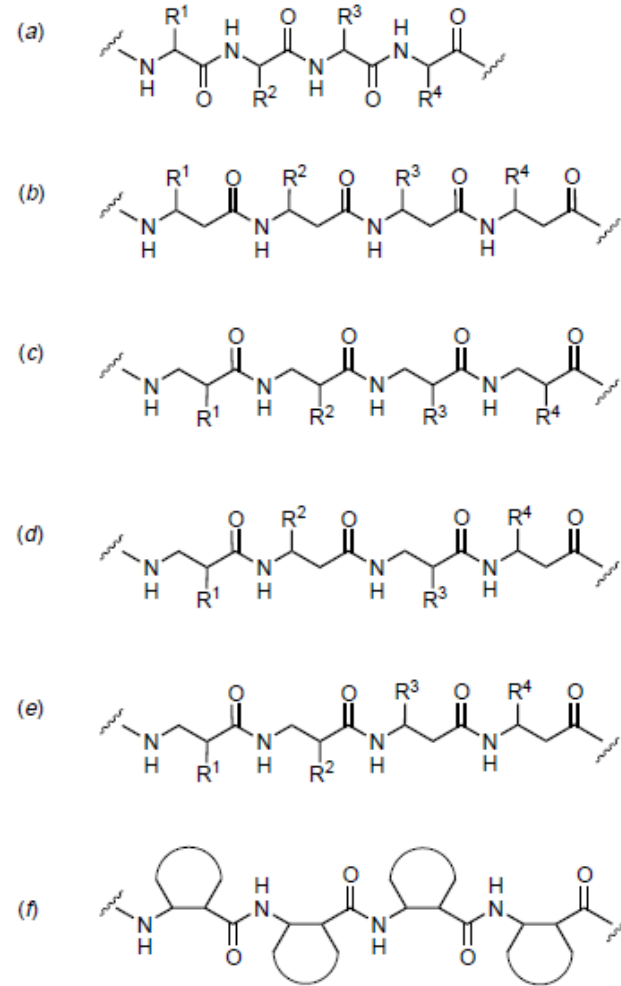
β -peptidi

Prednosti:

- povećana metabolička, strukturna i proteolitička stabilnost

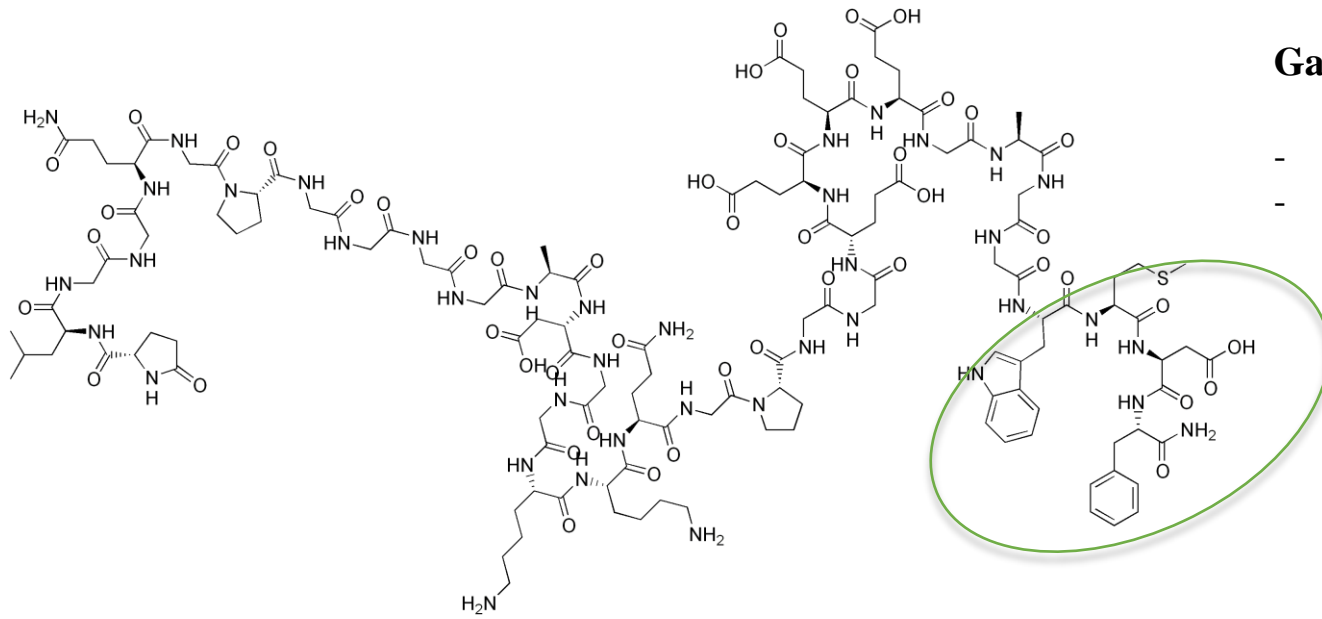
Peptidomimetici nalaze primjenu:

- istraživanjima inhibitora proteaza
- dizajn peptidnih cjepiva
- dizajn antimikrobnih peptida

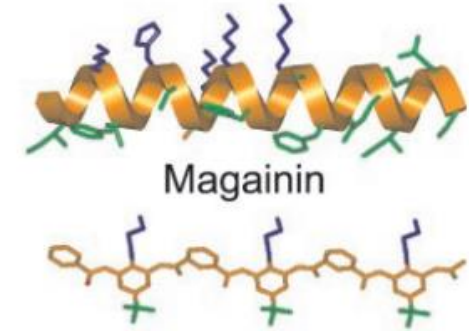
(a) α -peptidi, (b) β^3 -peptid (sadrži β -supstituirane β -aminokiseline), (c) β^2 -peptid (sadrži α -supstituirane β -aminokiseline), (d) β -peptid sadrži naizmjenično β^2 -aminokiseline i β^3 -aminokiseline, (e) β -peptid sadrži β^2 -aminokiseline i β^3 -aminokiseline, (f) β -peptid sadrži aminocikloalkan karboksilne kiseline

α -AA / α -PE	β -AA / β -PE
<p>3 supstitucijska položaja 2 moguće konformacije</p> <p>(R) (S)</p>	<p>5 supstitucijska položaja 8 mogućih konformacija</p> <p>(2R) (R,R) (2S) (R,S) (3R) (S,R) (3S) (S,S)</p>

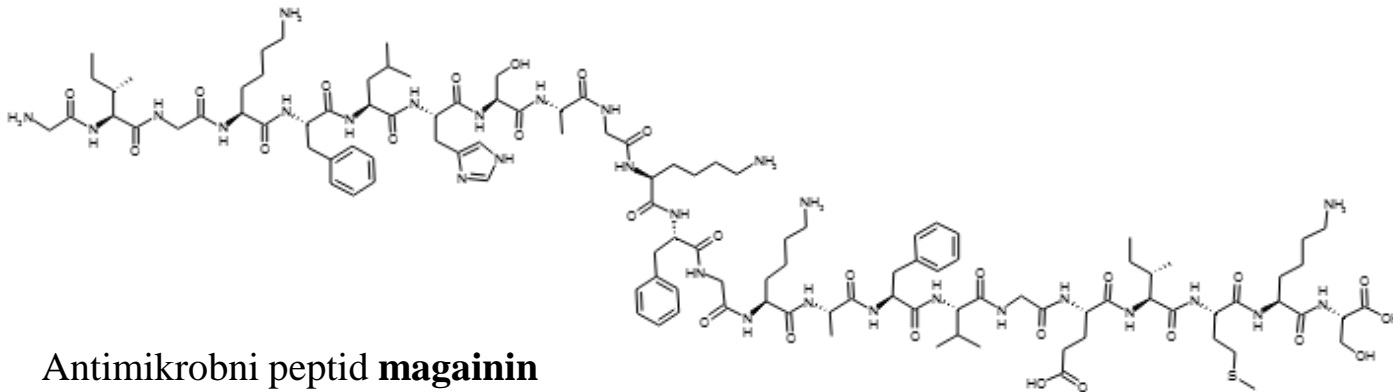
Gastrin

- Boc-Trp-Leu-Asp-Phe-OH agonist gastrina
- ugradnjom β -Leu ili β -Asp dobiveni su peptidomimeticima s antagonističkim djelovanjem, što je važno za dizajn inhibitora gastrina

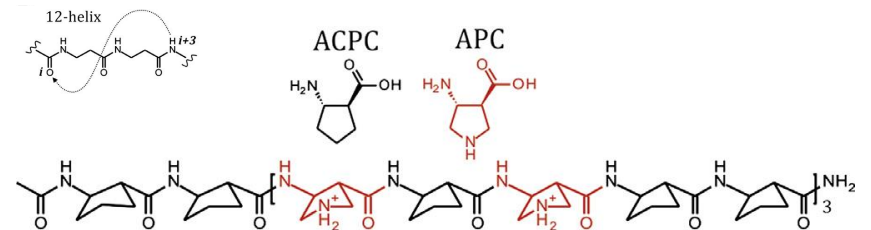

Magainin

Amfipatska uzvojnica u molekuli antimikrobnog peptida magainina

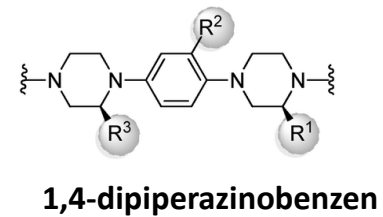
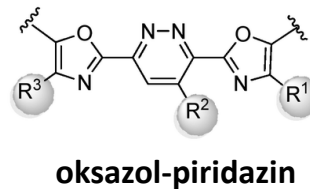
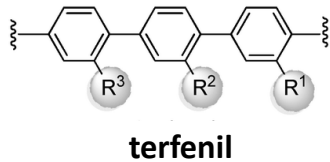
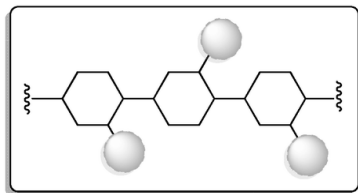

Antimikrobni peptid **magainin**

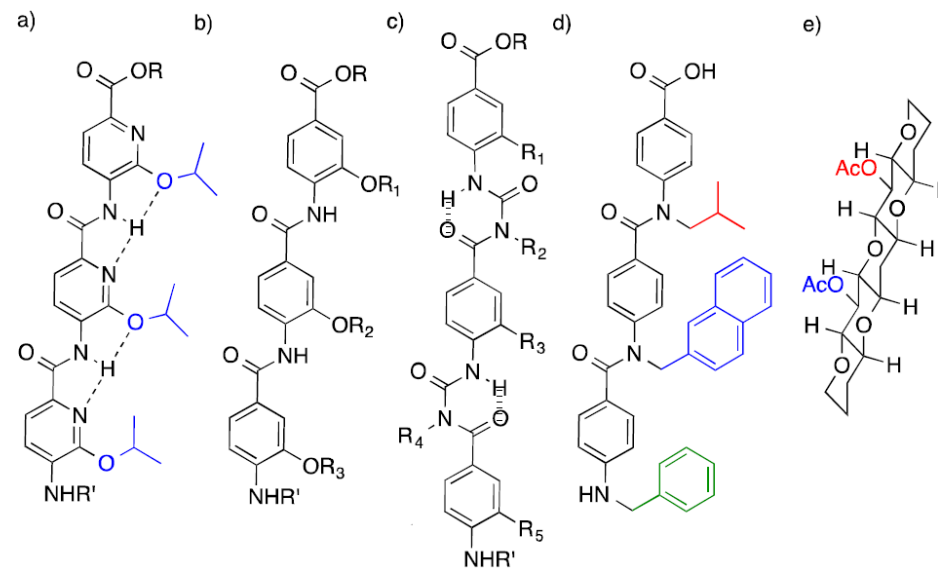
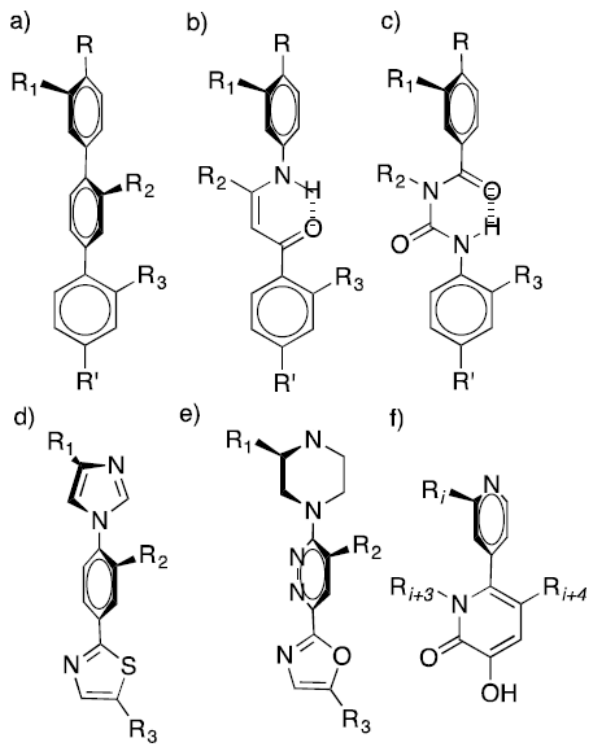
Struktura peptida β -17 kao mimitika uzvojnice iz magainina

Foldameri s aromatskim i heteroaromatskim okosnicama

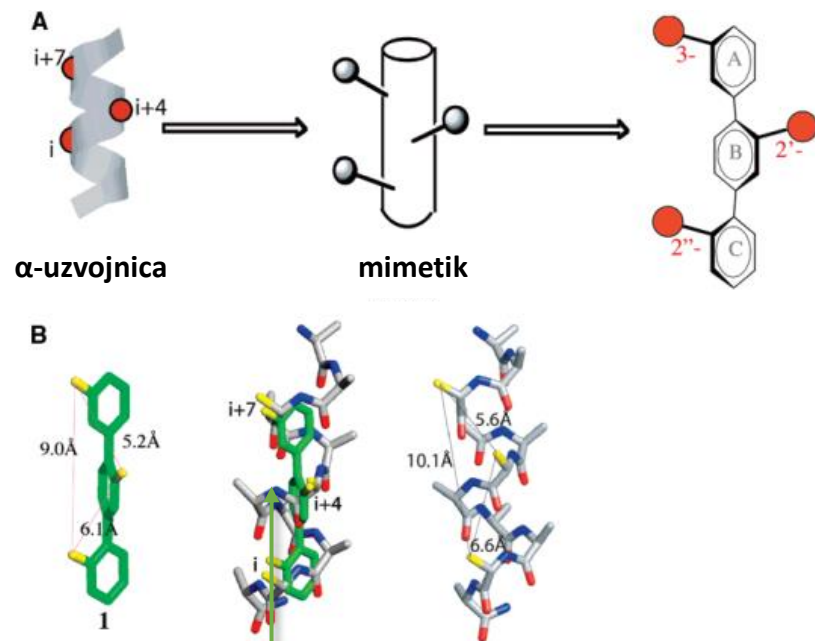
Oligofenilni skeleti i njegovi derivati kao mimetici uzvojnice

Oligobenzamidni skeleti i njegovi derivati kao mimetici uzvojnice

Oligofenilni skeleti i njegovi derivati kao mimetici uzvojnice

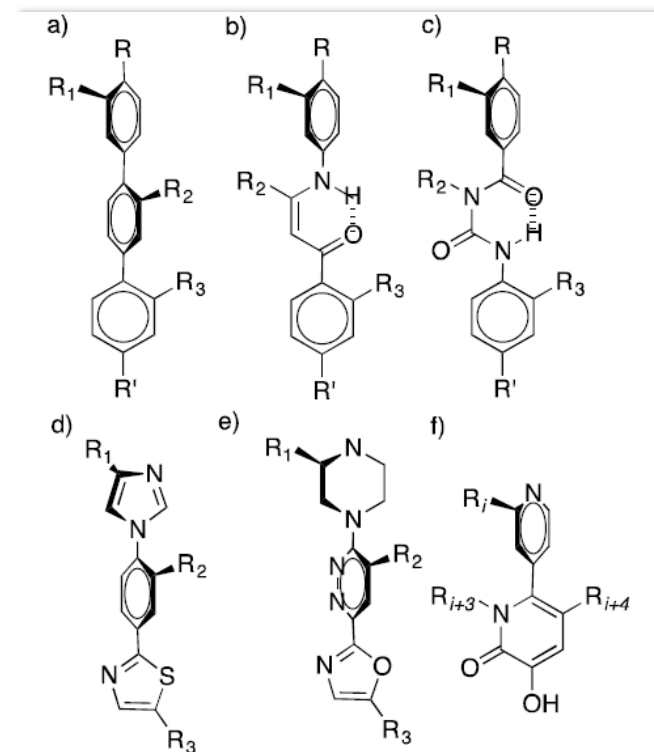
Inhibitori i antagonisti PPI!

(A) terfenilni skelet kao mimetik α -uzvojnice

(B) polialaninska α -uzvojnica (lijevo) i 3,2',2''-trimetilterfenilen (desno)

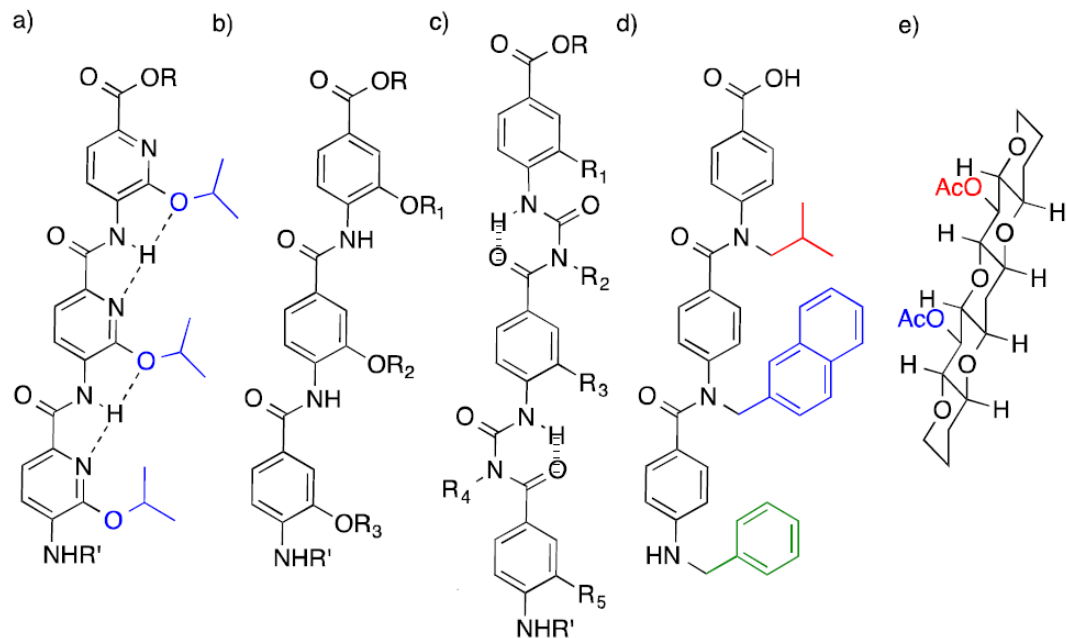
Udaljenost između dvaju supstituenata koji su smješteni na susjednim fenilnim podjedinicama iznosi 5 – 6 Å, što odgovara udaljenosti između aminokiselinskih ostataka i , $i+4$, $i+7$ α -uzvojnice

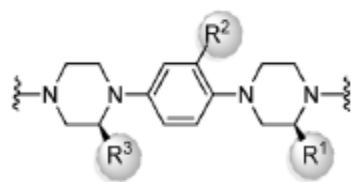
Problem!

hidrofoban karakter te dugotrajan i složen način pripreve terfenilnih spojeva

Oligobenzamidni skeleti i njegovi derivati kao mimetici uzvojnice

- (a) derivati oligo-p-aminopikolinske kiseline
(b-d) trisbenzamidni derivati
(e) policiklički eteri kao skeletne okosnice

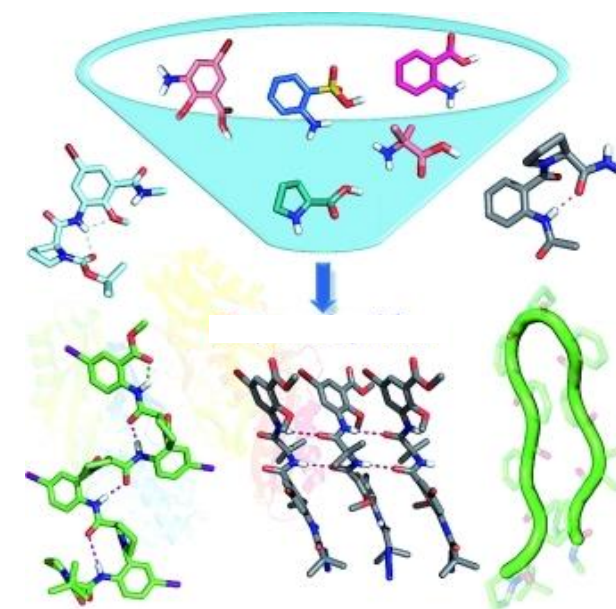
1,4-dipiperazinobenzen

1,4-dipiperazinobenzenski oligomeri

- dobra permeabilnost kroz staničnu membranu
- visok inhibicijski potencijal

Nedostatak:

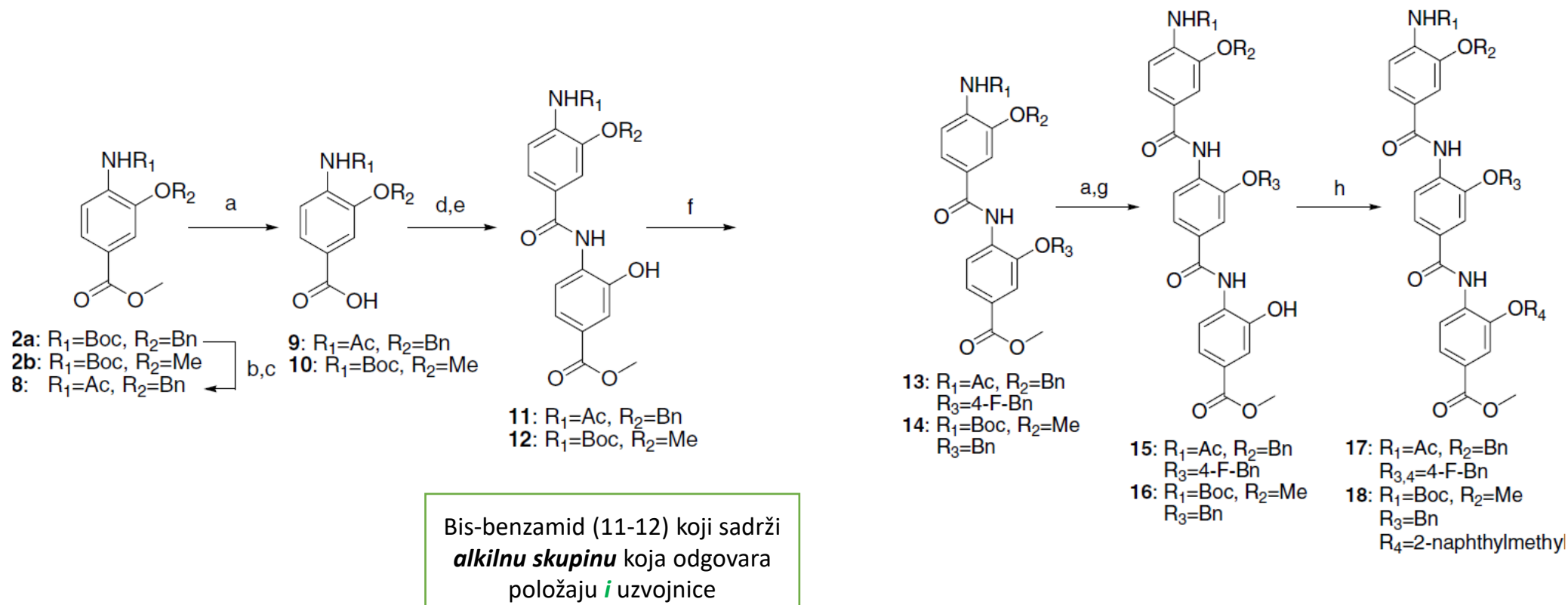
pokazuju smanjenu aktivnost
kao inhibitori PPI

Prednost:

Jednostavnija sinteza!

Shematski prikaz priprave dva tris-benzamida kao mimetika α -uzvojnice iz glukagona

Sintetski put za pripremu dva tris-benzamida kao mimetika α -uzvojnice iz glukagona

Reagensi i reakcijski uvjeti: **(a)** NaOH/MeOH/THF, 60 °C, 2 h; **(b)** 20% TFA/DCM, st, 2 h; **(c)** Ac₂O, DMAP, st, 12 h, 97% preko 2 koraka (b, c); **(d)** SOCl₂, THF, DMF (kat), 60 °C, 2 h; **(e)** metil 4-amino-3-hidroksibenzoat (5), DIPEA, DCM/THF, 0 °C → st, 2 h, 82% (11) i 77% (12) preko 3 koraka (a, d, e); **(f)** R₃X, NaH, DMF, st, 2 h, 77% (13) i 80% (14); **(g)** 5, BOP, DIPEA, DCM, st, 2 h, 74% (15) i 77% (16) preko 2 koraka (a, g); **(h)** R₄X, NaH, DMF, st, 2 h, 61% (17) i 86% (18).

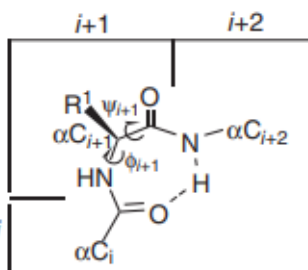
Mimetici β -okreta

Okreti su strukturni motivi, odnosno mjesta na kojima polipeptidni/proteinski lanac mijenja svoj smjer uslijed tvorbe intralančanih vodikovih veza u kojima najčešće sudjeluju Asn, Gly i Pro

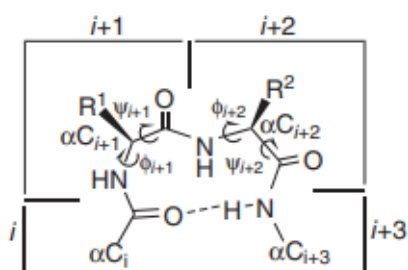
U proteinima su najrašireniji β -okreti

Mogu se klasificirati na α -, β - i γ -okrete

γ - i β -okreti, koji opisuju okret tri, odnosno četiri uzastopna ostatka

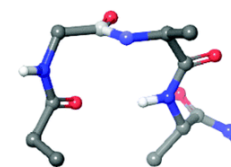
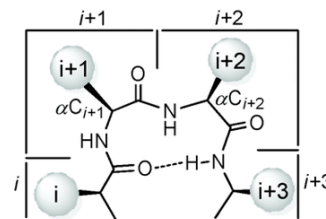

γ -okret

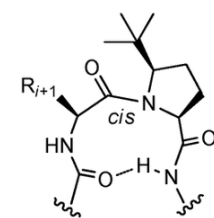
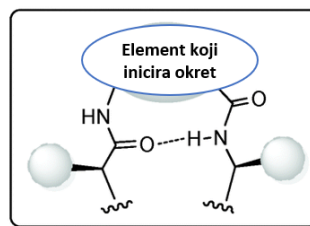

β -okret

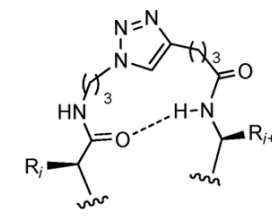
γ -okreti, C=O (i) ... NH (i+2); čine ga 3 aminokiseline i vodikovom vezom stabiliziran 7-člani prsten
 β -okret, C=O (i) ... NH (i+3); čine ga 4 aminokiseline i vodikovom vezom stabiliziran 10-člani prsten

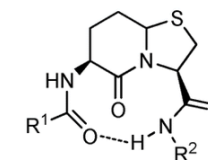
Element koji inicira okret

t-butilprolin kao inicijator β -okreta tip VI

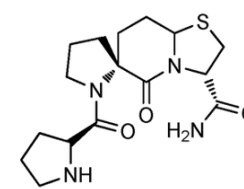
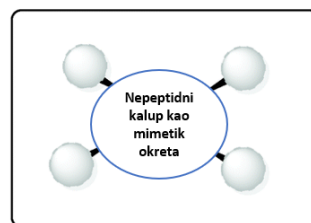

triazolni prsten (i trietilenki motiv) kao Pro-Gly izoster i inicijator okreta

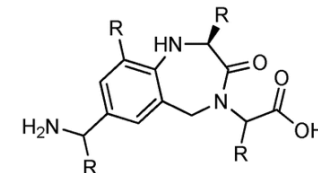

thiazolidino-2-piperazinon kao D-Ala-L-Pro izoster i inicijator β -okreta tip II' iz Gramidicina S

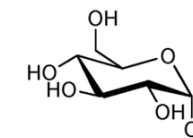
Nepeptidni kalup kao mimitik okreta

[5.6.5]spiro-biciklički laktam kao Pro-Leu-Gly i mimitik β -okreta

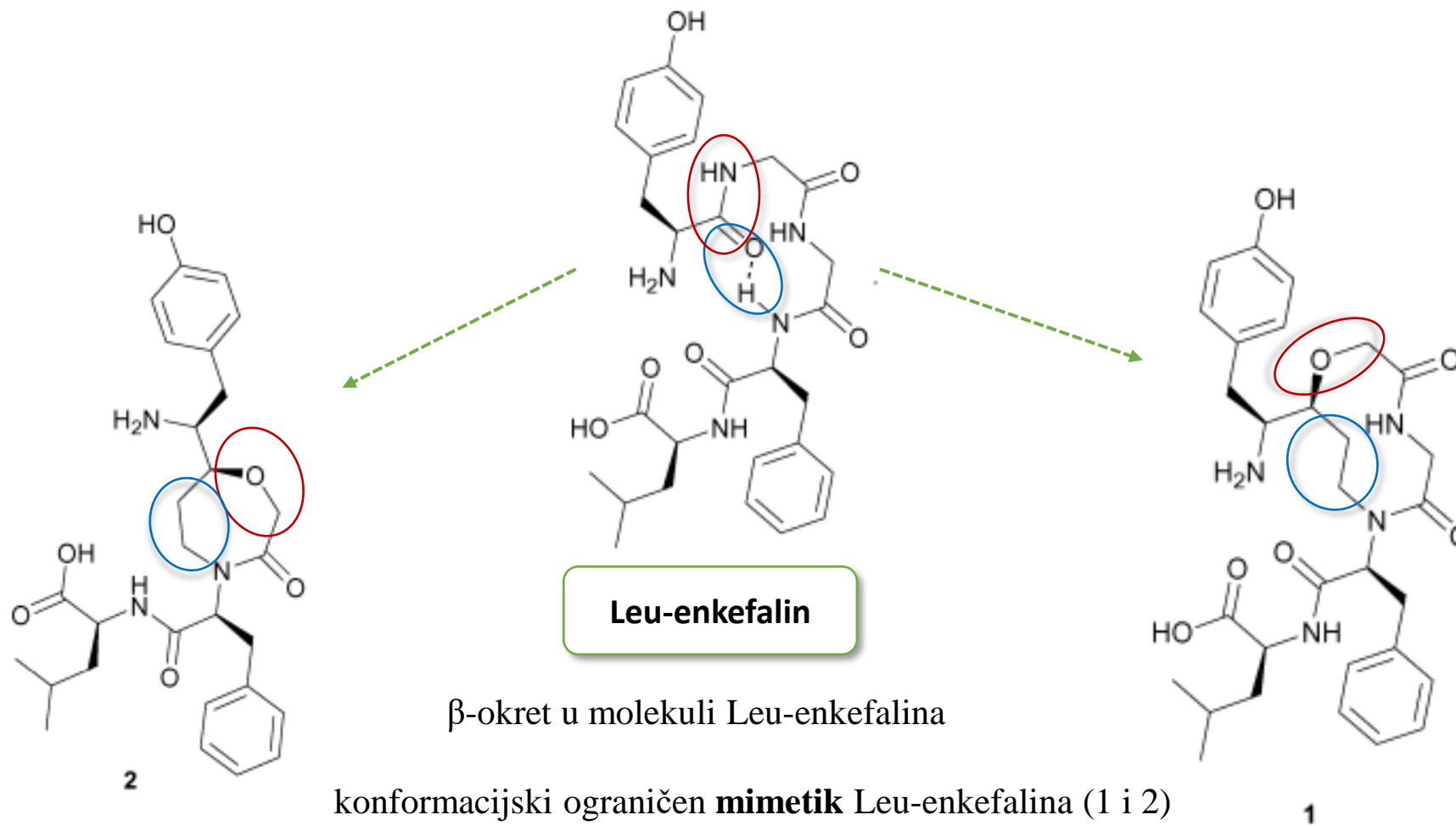

benzodiazepinski kalup kao mimitik β -okreta

B-D-glukozni kalup kao mimitik β -okreta

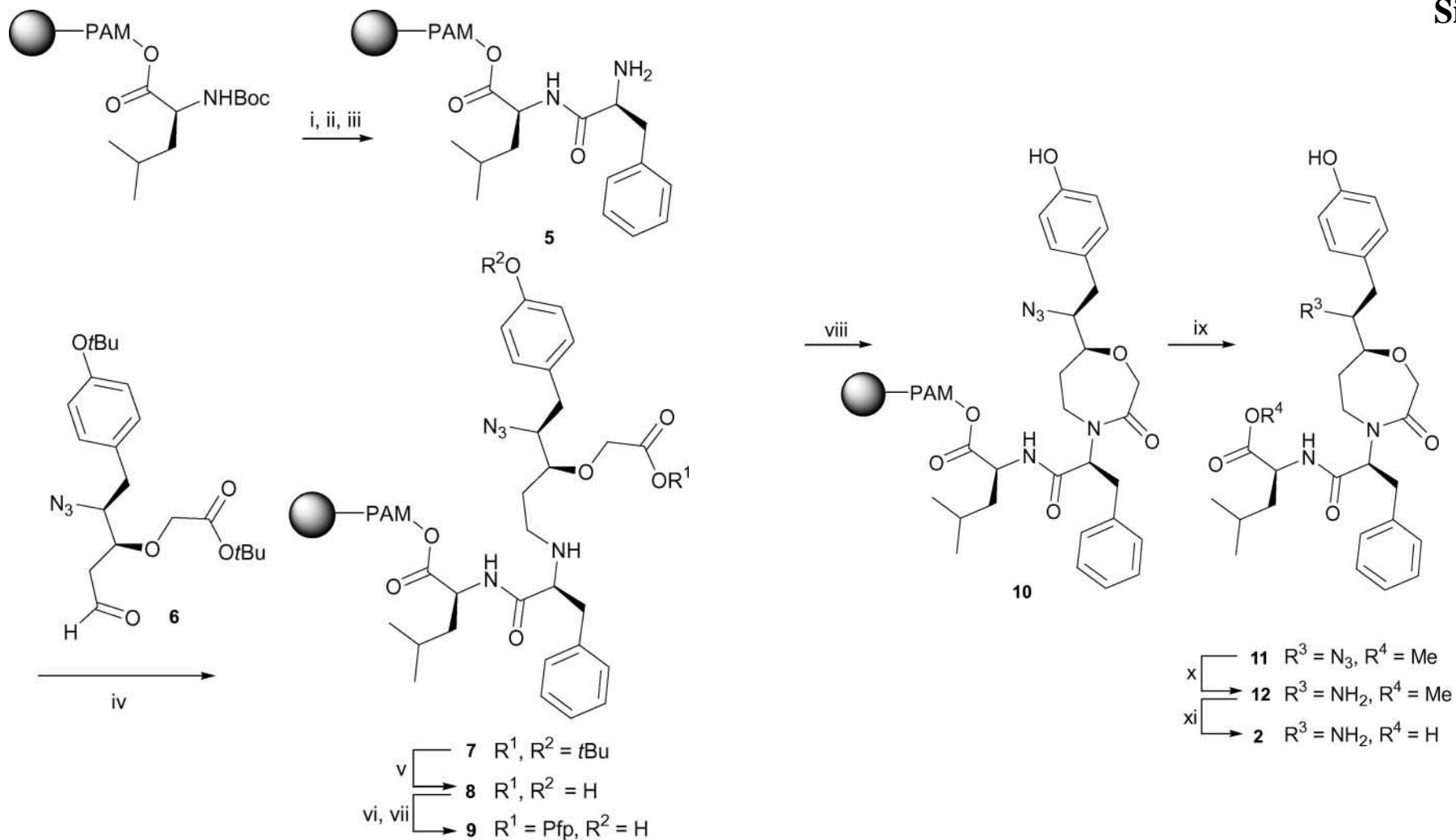
β -okreti mogu podijeliti na 9 podskupina (β -okret tipa I, I', II, II'', VI_{a1}, VI_{a2}, VI_b, VIII i IV)

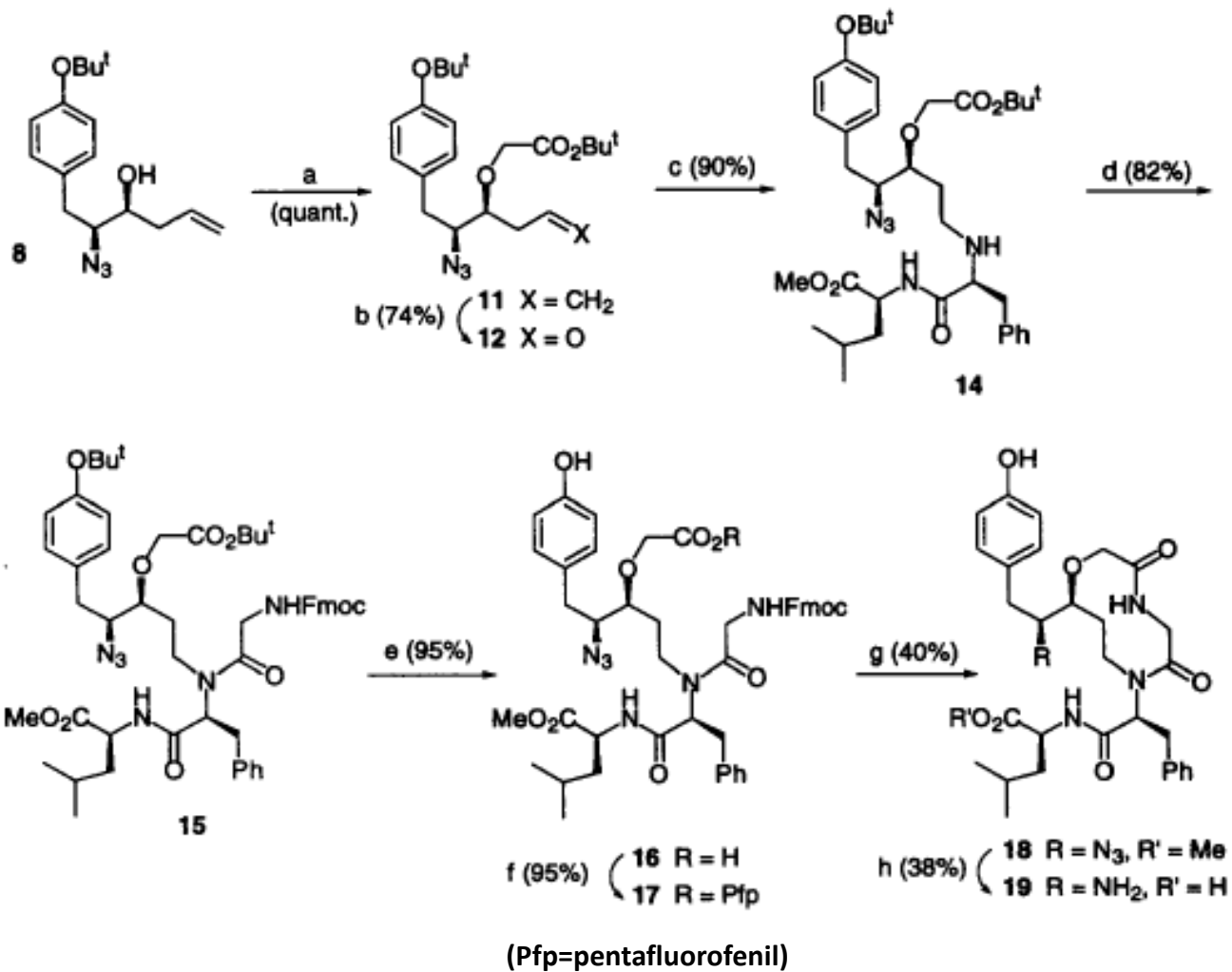
etilenski most zamjenjuje intramolekulsku vodikovu vezu između ostataka i te $i + 3$ β -okreta Leu-enkefalina

eterska izosterna skupina zamjenjuje amidnu skupinu između ostataka i te $i + 1$

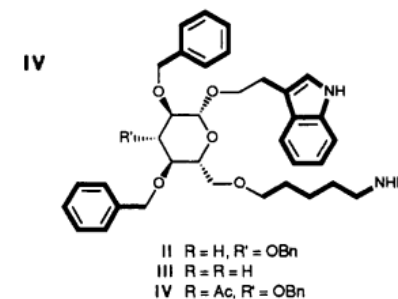
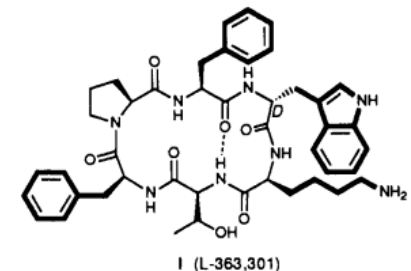
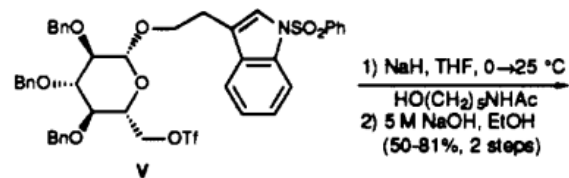
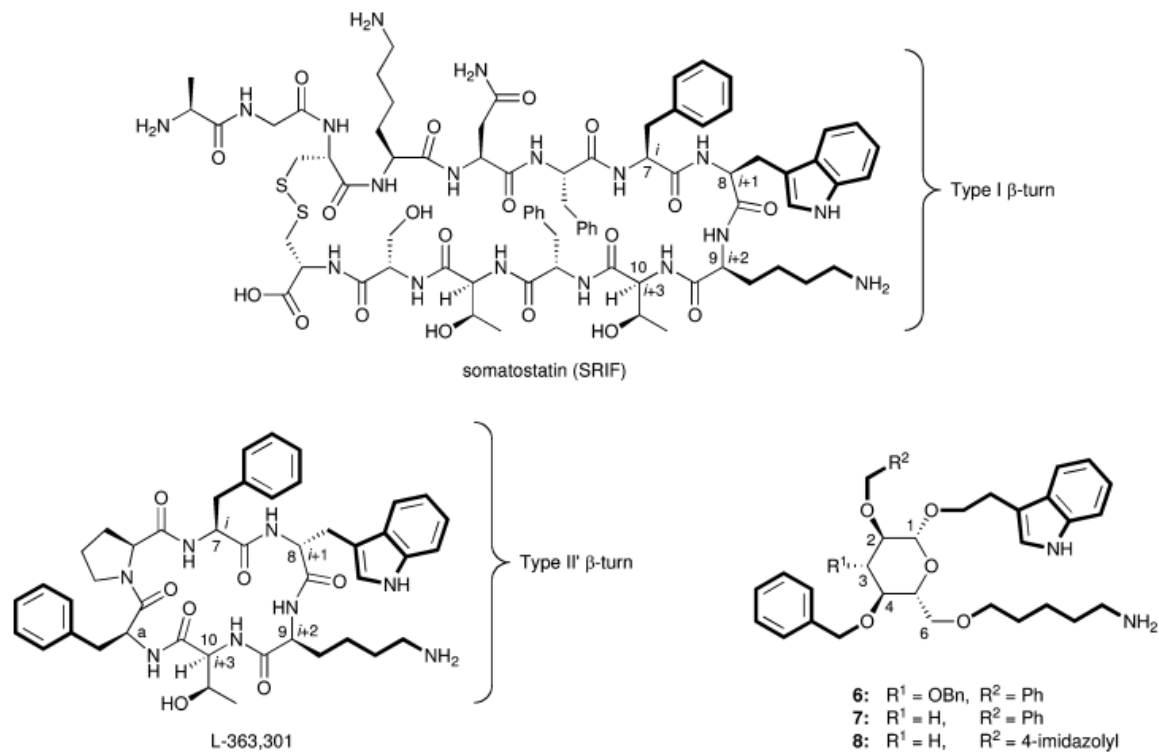

Reakcijski uvjeti: i) TFA (30%) in CH_2Cl_2 ii) HOBt, DIC, otopina bromfenol plavo, Fmoc-Phe-OH, DMF; iii) piperidin (20%) in DMF; iv) **5**, $Na(OAc)_3BH$, NEt_3 , CH_2ClCH_2Cl ; v) TFA (30%) in CH_2Cl_2 ; vi) HCl (1 M) u 1,4-dioksan; vii) PfpOH, DIC, EtOAc; viii) NEt_3 , 1,4-dioksan, reflux; ix) Na (0.22 M) in MeOH, 25% (sinteza na čvrstom nosaču); x) $SnCl_2$, PhSH, TEA, THF; xi) LiOH (0.1 M), THF, 56% (**11**).

Reakcijski uvjeti: a) BrCH₂CO₂tBu, Bu₄N⁺HSO₄⁻, aq. 50% NaOH/C₆H₆ (1:1), st., 1 h. b) OsO₄ (kat.), NMO, THF/aceton/H₂O (1:1:1), st., 2 h, zatim Pb(OAc)₄, Na₂CO₃, benzene, 0 °C → st., 3 h; c) H-Phe-Leu-OMe (15), NaBH(OAc)₃, NEt₃, 1,2-dikloretan, st., 30 min; d) Fmoc-Gly-OH, DIC, CH₂Cl₂, 0 °C → st., 16 h; e) HCO₂H, st., 16 h; f) PfpOH, DCC, EtOAc, 0 °C, 2 h; g) DBU, dioksan, 100 °C, 4.5 h; h) aq. 1 M LiOH, dioksan, 10 °C → st., 2 h zatim H₂, Pd/C, MeOH, 48 h.

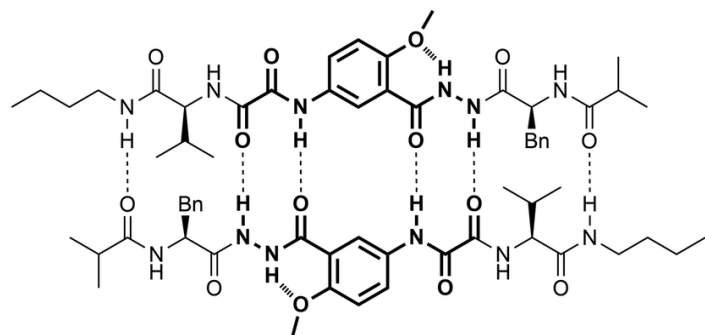
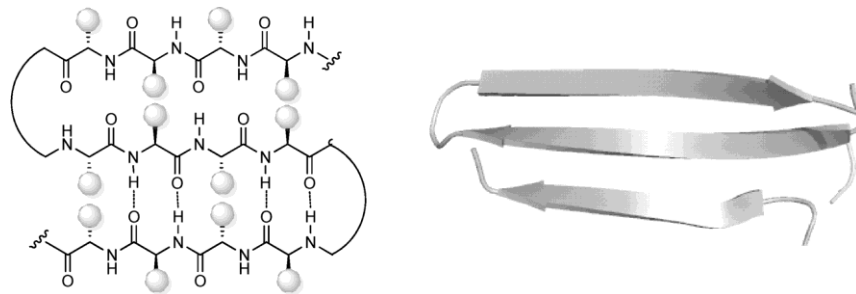
β -D-glukoza pokazala se pogodnim skeletnim kalupom za smještanje aminokiselinskih ostataka prisutnih u regiji β -okreta somatostatina

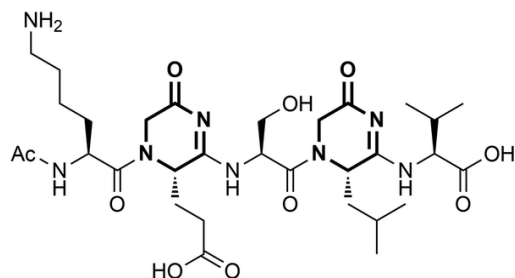
Mimetik somatostatina s glukopiranoznim kalupom koji ograničava konformacijsku fleksibilnost
 Somatostatin (SRIF); L-363,301 (potencijalni agonist)
 Monosaharidni peptidomimetik

Ta dva ciklička peptida sadrže jednak motiv β -okreta kojeg čini tetrapeptidna sekvenca Phe-Trp-Lys-Thr (D-Trp u slučaju L-343,301), u kojem su triptofanski i lizinski ostatak na položajima $i+1$ te $i+2$ ključni za vezivanje

Mimetici β -ploča

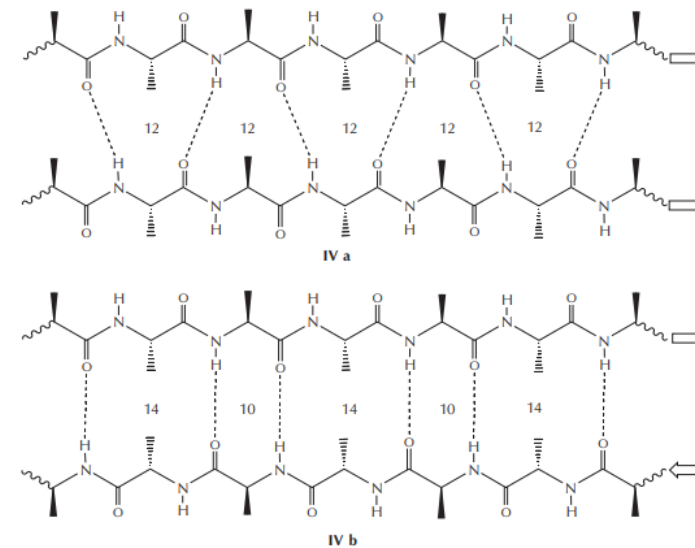
dimer β -ploče peptida i-Pr-Phe-Hao-Val-Bu

4,5-dihidro-2(3H)-pirazinon u peptidomimetiku; koji inhibira PPI između α -1-sintropina s nNOS

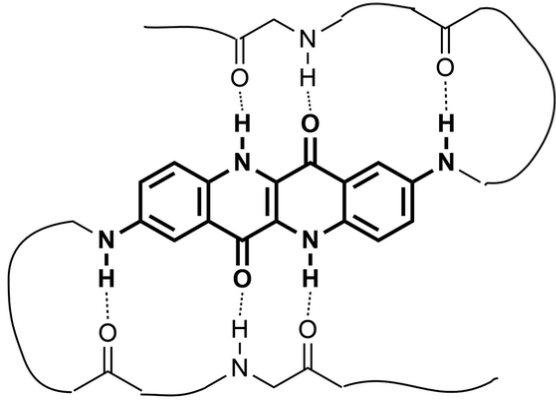
Hao; 5-hidrazino-2-metoksibenzojeva kiselina (sekvenca Phe-Hao-Val) predstavlja tripeptidni mimetik β -niti

Druge često korištene kiseline kojima se stvara preduvjet za formiranje izdužene konformacije svojstvene β -niti su 1,6-dihidro-3(2H)-piridinon (Ach), D-Pro-DADME (1,2-diamino-1,1-dimetiletan) i 4,5-dihidro-2(3H)-pirazinonski dio

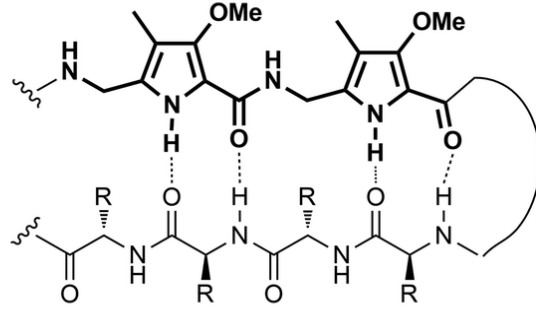

U paralelnim β -pločama (IVa) dijelovi lanca orijentirani su u istom smjeru s obzirom na N- i C-terminalni kraj, a vodikove veze između peptidnih skupina u tim segmentima ravnomjerno su pomaknute i zatvaraju određeni kut u odnosu na drugi lanac te tvore 12-člane prstenove. Kod antiparalelnih β -ploča (IVb) izmjenjuju se 10- i 14-člani prstenovi, a vodikove su veze gotovo okomite na susjedni segment

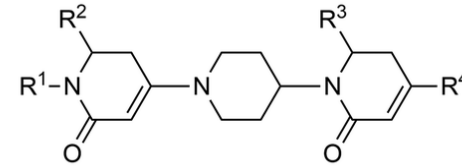
Zamjenom jednog segmenta peptidne okosnice aromatskim okvirom poput epindolidiona ili aminokiselinska sekvence koje uključuju metoksirole, stvaraju se preduvjeti za zauzimanje izdužene konformacije svojstvene β -niti; na taj način dizajniran je β -lanac kao inicijator β -ploče

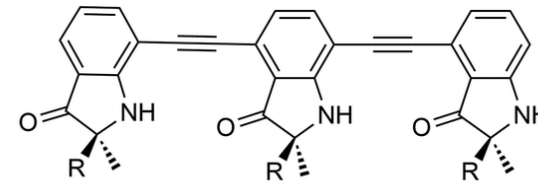
epindolidion kao mimetik β -ploče

metoksirolni oligomeri kao mimetici β -ploče

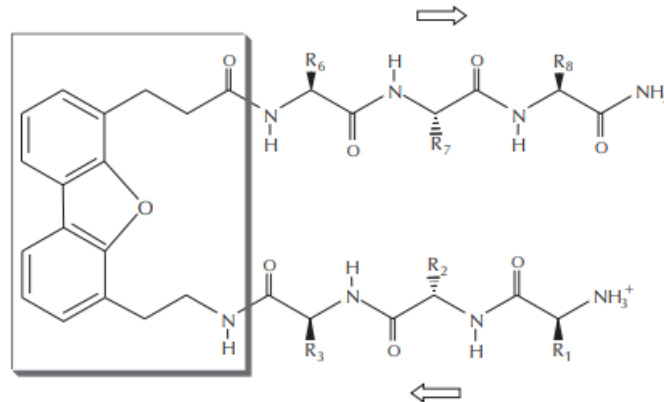
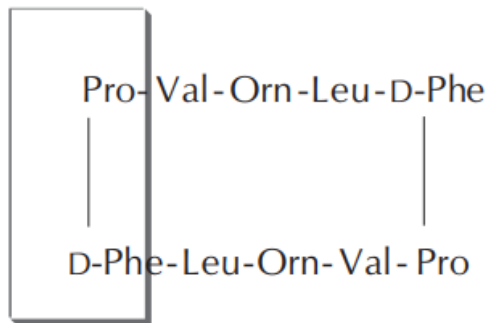

oligomer piperidin-piperidona kao mimetik β -ploče

oligomer 2,2-disupstuiranog-indolin-3-ona kao mimetik β -ploče

Oligomeri sastavljeni od 2,2-disupstuiranih-indolin-3-ona i piperidin-piperidinona, koji posjeduju ograničenu slobodu rotacije, mogu se koristiti kao mimetici β -niti

Zamjenom Pro-D-Phe kao inicijatora β -okreta u antibiotiku gramicidinu S s rigidnim heterocikličkim kalupom, dok je drugi segment Pro-D-Phe uklonjen

ZAKLJUČAK

Područje peptidomimetike započelo je modifikacijama u strukturi malih peptida, što je uglavnom rezultiralo promjenom lokalne konformacije, ali često nije bilo dovoljno za promjenu biokemijskih obilježja ishodnog peptida

Želja za razumijevanjem, kontrolom, kao i mogućnošću oponašanja prirodnih peptida rezultirala je sve većim interesom za razvojem (sintezom) spojeva koji mogu oponašati sekundarne strukture

Prikazan je koncept izgradnje biološki aktivnih molekula koje mogu oponašaju peptide/proteine te se odlikuju povećanom stabilnošću i unaprijeđenom biološkom aktivnošću

Pored toga potreba za globalnim konformacijskim promjenama ostaje glavni pokretač u potrazi za strukturnim elementima koji mogu potaknuti stvaranje određene sekundarne i tercijarne strukture

Sinteza u otopini

Aktivacija
karboksilnog kraja
aminokiseline

Izolacija
međuprodukta

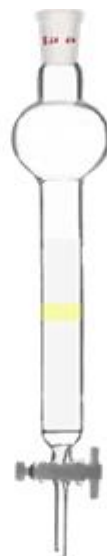
Reakcija
kondenzacije
(„coupling”)

Izolacija
produkta

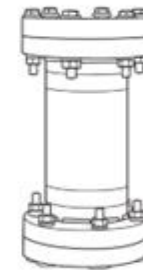

Čišćenje produkta

→ ... →
Uzastopno
ponavljanje
reakcije
kondenzacije i
deprotekcije
(produljenje
peptidnog
lanca)

Čišćenje
produkta

Analiza
primjenom
analitičkih
metoda

Sinteza na čvrstom nosaču

Reakcije
kondenzacije
(„coupling”)

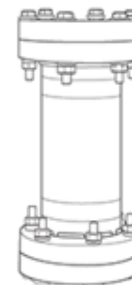

→ ... →
Uzastopno ponavljanje
reakcije kondenzacije i
deprotekcije
(produljenje peptidnog
lanca)

‘Skidanje’
produkta sa smole
(čvrstog nosača)

Čišćenje
produkta

Analiza
primjenom
analitičkih
metoda

Zahvaljujem na pažnji 😊